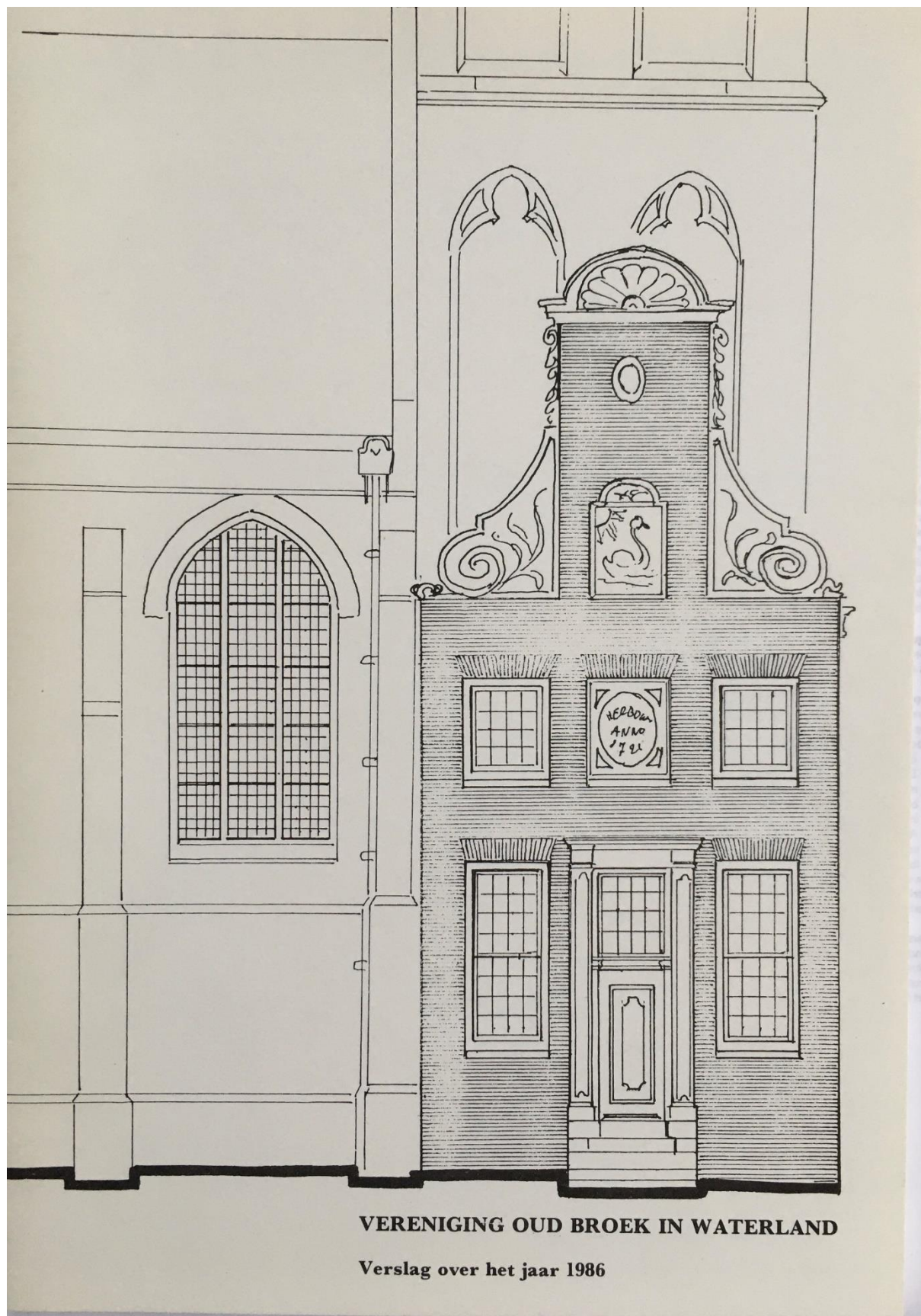




Reconstructietekening van Raadhuis en Dorpsschool anno 1721

Vereniging Oud Broek in Waterland / Jaarverslag 1986

VOORWOORD

Aangezien ook in dit jaar geen voorzitter voor onze vereniging kon worden gevonden, bleef de in het jaarverslag van 1985 uitgesproken wens van het bestuur on vervuld. Het bestuur kwam negen maal bijeen en wijdde zich naar beste kunnen aan haar taak. Voor de vertaling van de tekst van de vogelvluchtkaart in het Frans, Duits en Engels kwamen Mevr. Schaap en de Heren Bristoll, Settels en van Zoest te hulp. Voor hun belangeloze medewerking zegt het bestuur ze hierbij gaarne dank.

Op de kennismakingsbijeenkomst in januari 1986 konden dankzij de inzet van enkele bestuursleden drie nieuwe leden ingeschreven worden.

JAARVERGADERING

De op 16 Oktober gehouden algemene ledenvergadering werd door een twintigtal leden bezocht. Tijdens de pauze konden de nieuwe aanwinsten van de collectie bewonderd worden. Na de pauze hield de heer Borger een zeer interessante lezing met lichtbeelden over de ontginning en bedijking van Waterland tot de 16e eeuw.

VERZAMELING EN PUBLICATIES

Aanwinsten van het kaliber van de 18de-eeuwse tekening door Cornelis Schoon waarvan in het vorige jaarverslag melding gemaakt kon worden, zijn natuurlijk hoge uitzondering; dit jaar moest de vereniging zich met bescheidener zaken tevreden stellen. Door schenking van de secretaris kon aan de verzameling een aantal diverse krantenartikelen over Broek uit de jaren 1969-1973 toegevoegd worden, plus een nog niet aanwezig opstel van dokter C. Bakker, getiteld 'Watergeesten in en om Broek in Waterland', verschenen in 'Eigen Volk' 1929. Een exemplaar van het boek 'Stolp of Salon?' door N. Boschma en H. van Koolbergen, uit 1985, ontving de vereniging van Dr. J.W. Niemeijer.

Op een Amsterdamse veiling kocht 'Oud Broek' voor een gering bedrag een litho van Pieter Kooistra, voorstellende twee boerderijen in ons dorp. Het is echter nog niet gelukt de afgebeelde gebouwen precies te localiseren.

In de reeks 'Broeker Bijdragen' verscheen in de zomer nr. 28: 'De Kerk- of Raadhuisbrug. Van hoge zijl tot draaibrug'. Aanleiding hiervan was de recente vernieuwing van de Kerkebrug. Door zijn grondige kennis van het oud-archief van Broek kon de auteur A.P. Bruigom een gedetailleerd overzicht geven — soms met het bouwbestek erbij — van de verschillende typen brug die sinds de 17de eeuw de beide oevers van het Dee in de dorpskom hebben verbonden.

CONTACTEN MET ANDERE VERENIGINGEN

Aan de Hervormde Stichting Broeker Kerk werd het verzoek gedaan bodemfondsten en andere daarvoor in aanmerking komende voorwerpen welke bij de restauratie van de N.H. Kerk aan het licht komen ter beschikking te stellen van de collectie van de vereniging.

Met vertegenwoordigers van de fotoclub Broek in Waterland werd samenwerking overeengekomen voor het maken van een fotoinventarisatie van de wandschilderingen in Broeker Huizen en het fotografisch volgen van de restauratie van de N.H. Kerk.

DIVERSEN

In 1986 werden 105 vogelvluchtkaarten verkocht.

Het weidemolentje werd gerepareerd en staat nu te pronken aan de Kromme Leeksloot. Het molenwerfje werd in eigen beheer voorzien van een hardhouten hek.

Aan de Begeleidingscommissie werd geadviseerd te trachten te voorkomen dat de kleur van de houten huizen te ver gaat afwijken van het historische kleurenscale. Een kleurenkeur is wenselijk.

Elders in dit verslag een artikel van ons bestuurslid de Heer J. Witte.

BESTUUR

Het bestuur was aan het einde van het jaar als volgt samengesteld:

M.H. Hoek	secretaris
J. Terpstra	penningmeester
J. Crouse	ledenadministratie
K.W. Mars-Hetjes	
J. Witte	

Mevr. Crouse en de Heer Terpstra treden periodiek af en zijn herkiesbaar. De heer J. van Doornik besloot in de loop van het jaar zijn bestuurslidmaatschap te beëindigen. Het ledental per 31 december 1986: 209 (1985: 223)

RESTAURATIES

De restauratie van de brug bij de kerk is voltooid. Deze in ons land weinig voorkomende draaibrugconstructie kon behouden worden.

De niet oorspronkelijke stenen beschoeing is door een houten vervangen. Het geheel draagt zeker bij aan de verfraaiing van het dorp.

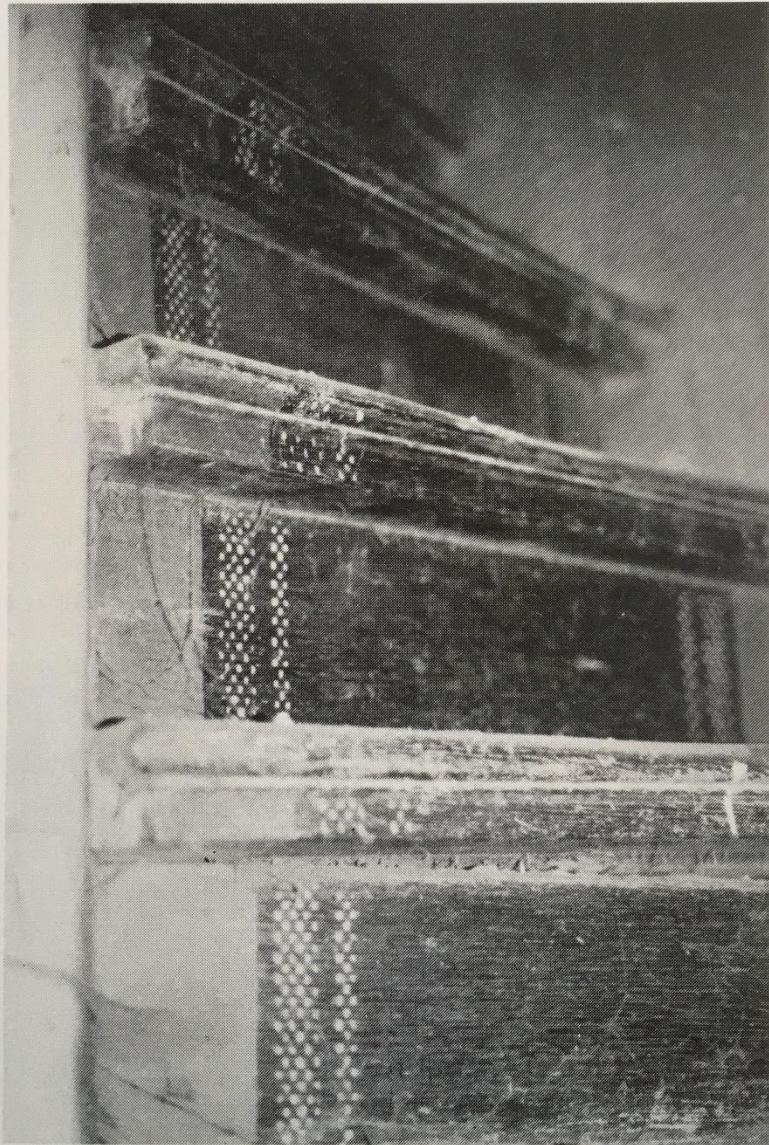
Ook ten Oosten van de S11 zal Broek in Waterland een ander aanzicht krijgen wanneer hoeve 'Zuidwyk' in oude glorie zal zijn hersteld.

Bij de verbouwing van Kerkplein 2 kwamen binnenschilderingen uit omstreeks 1750 te voorschijn. Deze fraaie decoraties konden behouden blijven en zijn een waardevol element in het huidige interieur.

Vereniging Oud Broek in Waterland / Jaarverslag 1986

De Amateur Fotografenvereniging Broek in Waterland heeft hiervan een serie dia's voor ons archief gemaakt. Deze vereniging zal ook de restauratie van de kerk voor ons fotografisch vastleggen.

Het bestuur van onze vereniging zou graag zien dat alle in Broek en Waterland aanwezige wandschilderingen gefotografeerd zouden mogen worden en vraagt aan ieder die plaatsen of panden kent waar deze voorkomen, dit te willen melden. De vereniging zal dit plan financieel ondersteunen. Indien U hieraan wilt bijdragen kunt U een gift op onze rekening overmaken onder vermelding 'wandschilderingen'.



Oude beschilderde trap in Zuidwyk



Zuidwyk vóór de restauratie



DE ONTWIKKELING VAN HET KLEUREN-GEBRUIK OP DE WOONHUIZEN IN BROEK IN WATERLAND

Het is geenszins mijn bedoeling om een wetenschappelijk verslag te geven. Veeleer een advies om in onderling overleg zo mogelijk te kunnen komen tot een algemene richtlijn.

Het hanteren van z.g. keuren om uitwassen in het kleurgebruik tegen te gaan is al vele eeuwen in geheel Europa in gebruik. De meest gehanteerde norm is die, om vooral kleuren van bouwmaterialen voor te schrijven, maar dit is geen must.

Algemeen

Gesteld mag worden dat het gebruik van kleuren in de eerste plaats bedoeld is om een gebouw een fraai en kostbaar aanzien te geven, waarbij traditie en mode de belangrijkste drijfveren zijn.

Geschiedenis

Om een inzicht te krijgen in de kleur geschiedenis van Broek in Waterland, dienen we te beseffen dat we hier te maken hebben met plattelands architectuur en dat de huidige huizen voortkomen uit woonsteën van vlechtwerk met leem en dat de beschieting met houten delen van oorsprong alleen aan bijgebouwen voorkwam en zeker geen vorm van luxe was.

We hebben hier dus gelijk met twee kleuren te maken namelijk de leemkleur en de verweerde houtkleur.

Nadat de huizen gaandeweg geheel met houten delen beschoten waren, worden naast de verweerde houtkleur, ook de kleuren van de conserveringsmiddelen n.l. teer en lijm of olie met kleurpigment v.n.l. dodekoprood aangetroffen.

Rond 1600 was het loodwit gemeengoed geworden en men gebruikte het onvermengd en vermengd met oker.

Globaal kunnen we dus stellen dat de huizen er toen als volgt uitgezien kunnen hebben:

A: Geteerde weeg met loodwit kozijnen en rode deuren.

B: Rode weeg met okerkleurige kozijnen en geoliede deuren

C: Weeghout lichte oker (leemkleur) met rode of geoliede kozijnen is ook denkbaar.

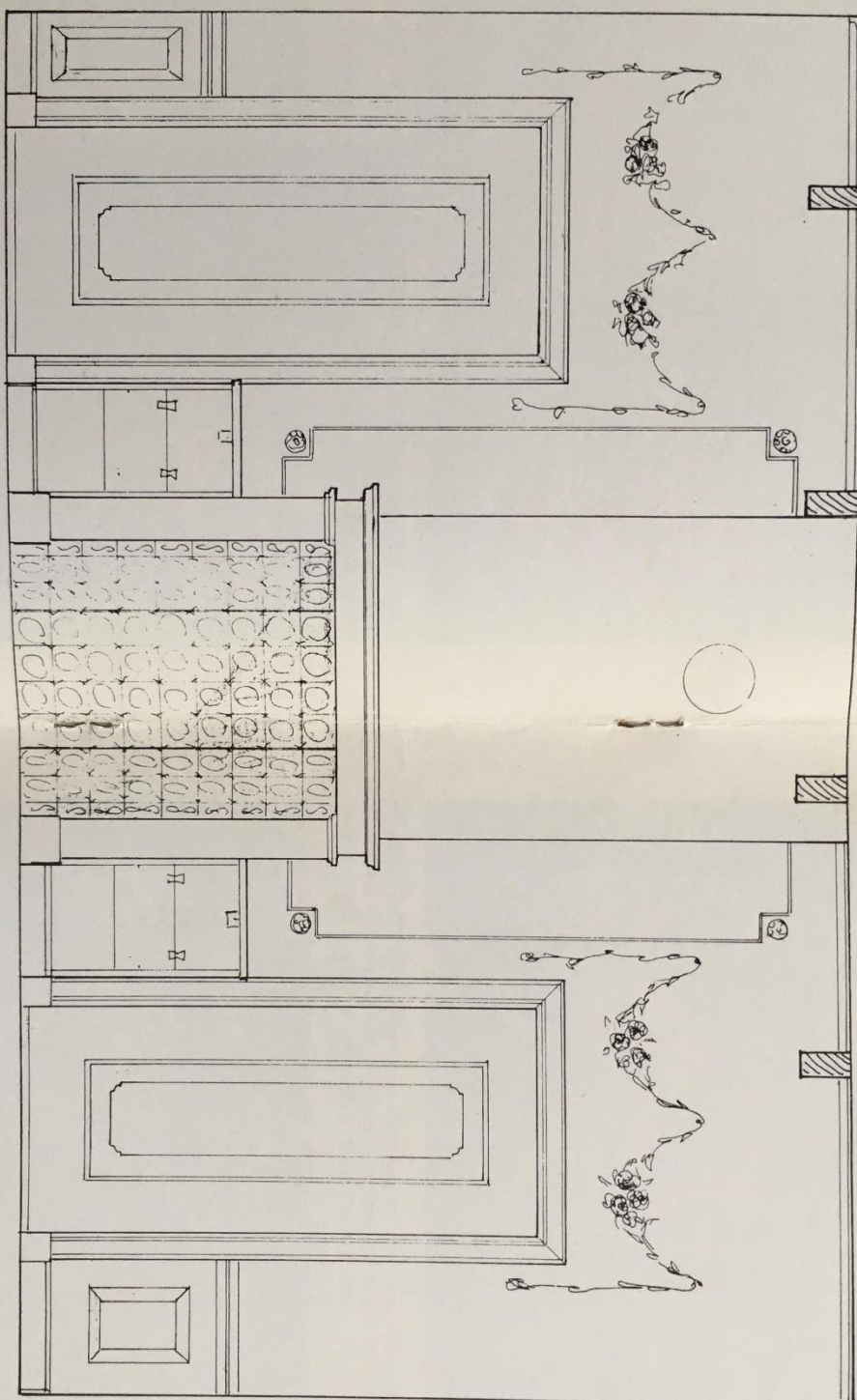
Het is natuurlijk niet zo dat andere kleuren ook niet bekend waren, maar die waren zo kostbaar en weinig tegen weersinvloeden bestand, dat men ze spaarzaam en dan nog alleen als versiering toepaste.

Rond 1700 kwam een zachtgroene tint in zwang. Uit waarnemingen is gebleken dat deze groene kleur voornamelijk op kozijnen gebruikt werd en dan nog bij voorkeur in combinatie met een weeg in loodwit of lichte oker.

De volgende stap was om het weeghout zachtgroen te schilderen en de kozijnen in lichte oker.

Alle reeds eerder genoemde combinaties zijn dan nog steeds in zwang.

Interieurtekening Kerkplein 2



KLEUREN

Wanden
Biezen
Bloemslingers
Lambrijsing
Deuren
Turfkasjes
Architraven

— midden groen
— wit (nat ingeschilderd)
— donkergroen - rood-blauw
— hout imitatie (eiken)
— "
— "
— marmer imitatie-heldergroen

Plafond
Vloer
Schoorsteenmantel
Boezem
Kozijn
Raam
Vensterbank

— lichtgroen (biezen versiering)
— marmer imitatie-middengroen
— grijs marmer - imitatie
— hout imitatie
— marmer imitatie - heldergroen (luiken ontbreken)
— licht groen
— (impost lijst) - hout imitatie

Vereniging Oud Broek in Waterland / Jaarverslag 1986

Van de blauwe kleur die ook in Broek voorkwam vermoed ik dat deze pas op het eind van de 18e eeuw in de mode kwam. Blauw is van oudsher een zeer kostbare kleur en pas in 1795 was men erin geslaagd deze kleur voor het buitenschilderwerk geschikt en tot gemeengoed te maken.

De ramen die door de ontwikkeling van de glasfabrikage inmiddels gemeengoed waren geworden treffen we aan in diverse kleuren zoals wit, rood en lichtgroen. In de 18de eeuw komen ook bruine en donkergroene ramen voor, in de 19de eeuw aangevuld met houttimmitatie.

Luiken werden aan de binnenzijde in de interieurkleuren geschilderd, d.w.z. in de 16de eeuw voornamelijk rood en daarna o.a. bruin-paars-kopergroen-okker en mogelijk ook blank geolied hout.

Kozijnen werden voornamelijk in okers geschilderd, rond 1780 komt ook steengrauw voor, maar dan altijd met groene ramen.

Deuren zijn van oudsher voornamelijk rood, daarna bruin, bruinrood, lichtgroen. Na 1830 komt het grachtengroen in zwang met daarnaast blank hout (dure soorten) en houttimmitatie.

Windveren, lijsten etc. waren altijd in okers geschilderd, slechts bij hoge uitzondering in wit.

Gesteld kan worden dat men over het algemeen de oorspronkelijke kleuren uit de bouwtijd trouw bleef en slechts bij ingrijpende uiterlijke wijziging overging naar meer modische kleuren. De stichtingsdata en de verbouwingen blijken dus een goed uitgangspunt voor de kleurstellingen.

Een voorbeeld hoe men trouw bleef aan de oorspronkelijke kleur, is o.a. Laan 18 dat vanaf de stichting in 1593 tot aan het begin van de 20e eeuw altijd in zijn oude kleurstelling is gebleven.

Een voorbeeld van een kleurstelling uit 1780 is de boerderij Zuidwyk waarvan de weeg Bentheimer, de kozijnen middengroen, de ramen rood en de deuren bruin met bladgoud op het snijwerk, de pilasters leigrijs en goten lichte oker waren.

Een aardig voorbeeld hoe men poogde een huis meer aanzien te geven is restaurant 'Neeltje Pater' dat onder invloed van de Franse smaak als een klein landhuis is gebouwd. Namelijk de wegen, alsof het blokken kalksteen zijn, de kozijnen in de Bentheimer zandsteenkleur, de onderdorpels als Naamse steen, de grenen ramen en deuren in eiken imitatie en de dakpannen in de kleur van dakleien.

Over de ontwikkeling van het Broekergrijs is niets te vinden. De uitleg dat het als grondverf diende voor de groene kleur is nauwelijks houdbaar. Het bedoelde harde groen kwam in Broek praktisch niet voor en is bovendien geen oude kleur. Tot voor kort waren er in Broek juist nog vele voorbeelden van de oude kleurstelling te vinden en het is juist de grijsheids rage die van het oorspronkelijke zoveel doet verdwijnen. Om alles hetzelfde te kleuren is juist iets van onze tijd en het beste bewijs dat het niet voldoet blijkt wel dat men poogt om door toevoeging van okers of blauwen zijn grijs toch weer anders dan dat van



De oude stenen beschoeing

De houten beschoeing in aanbouw



de buren te laten zijn. De huidige vele harde witten en het donkere leigrijs zijn voorbeelden van onbegrip die vreemd is aan de vele prachtige voorbeelden van architectuur die het dorp rijk is.

Hoewel veel dingen onvermeld zijn gebleven, vertrouw ik erop dat dit een bijdrage zal zijn om een positieve kleur ontwikkeling te kunnen stimuleren.

J. Witte

Vereniging Oud Broek in Waterland / Jaarverslag 1986

VERENIGING 'OUD BROEK IN WATERLAND'

Overzichten van baten en lasten over 1986

Contributies	f	2743,50	Contributies en	f	245,30
Rente		25,61	verzekeringen		315,80
Subsidies		100,—	Kantoorkosten		2196,08
Bijdrage Prov.Staten N-H			Publicaties		100,—
t.b.v. herstel watermolen		2375,—	Bijeenkomsten		4412,29
Anjerfonds		1500,—	Watermolen		225,40
Vogelvluchtkarten		367,50	Diversen		148,—
Broeker bijdragen		140,—	Boeken en prenten		
Saldo negatief		391,26			
	f	7642,87		f	7642,87

Balans per 31 December 1986

Bank	f	3394,07	Kapitaal per 1-1-86	f	5401,96
Kas		1615,63	Saldo negatief		
Tentoonstellings-			31-12-86		391,26
materiaal		1,—			5010,70
	f	5010,70		f	5010,70

*foto's: Mevr. K.W. Mars-Hetjes
Mevr. A. Andringa*

Huidige situatie

